

centraal die de partijleiders toekomen op grond van het staatsrecht of van het interne partijrecht.

Vervolgens brengt de auteur op 500 pagina's allerhande informatie, ook historische, over zijn onderwerp bijeen en ordent die in hoofdstukken, paragrafen, subparagrafen en genummerde alinea's, een werkwijze die dit boek weliswaar tot een gemakkelijk naslagwerk maakt, maar ook het onderwerp in kleine stukken en brokken uiteen laat vallen. Een beoogd levert het niet op.

Eén hoofdstuk is gewijd aan de vergelijking van de rol van de partijleiders bij een kabinetsformatie in de vier landen. Voor zijn comparatieve beschouwingen kiest Koekkoek als vast gezichtspunt de wijsbegeerte en rechtsfilosofie zoals deze door H. Dooyeweerd in diens *Wijsbegeerte der wetsidee* zijn geformuleerd en voor wat de rechtsfilosofie betreft verder is ontwikkeld door de juridische methodoloog H.J. van Eikema Hommes. Ter inleiding vat de auteur de theorieën van de klassieke liberale denkers over staat, gezag, machtscheiding en representatiebeginsel samen om vervolgens te concluderen dat de principes van het parlementaire stelsel een uitdrukking zijn van de vrijheidsidee die in het politieke liberalisme centraal staat (500). Deze gemeenschappelijke inspiratie is echter schijn. In de ideologie van het politieke liberalisme zijn namelijk twee tegenstrijdige motieven werkzaam: natuur en vrijheid die - aldus de theorie van Dooyeweerd - het gevolg zijn van de secularisering van de bijbelse grondmotieven van schepping, zondeval en verlossing. Binnen dit theoretische kader zet Koekkoek de juridische aspecten van zijn onderwerp af tegen de veertien andere aspecten uit het systeem Dooyeweerd — Van Eikema Hommes, zoals biotische, logisch-analytische en sociale aspecten. Dan volgt de vergelijking waarbij de feiten en gegevens die op de voorgaande 500 pagina's per land zijn behandeld in gecompriëerde vorm opnieuw worden vermeld, nu echter geordend per trefwoord zoals: partijvoorzitter, verkiezingsleider, aftreden van een kabinet, zetelverdeling enz. Er wordt niet getoetst of gewogen, de feiten worden eenvoudig naast elkaar geplaatst.

In een slothoofdstuk opent de auteur een 'Perspectief voor de rol van de partijleiders bij de kabinetsformatie in Nederland'. Hij bepleit daarin dat de politieke leider van een partij ook wanneer hij deel van het kabinet is gaan uitmaken, zijn kamerlidmaatschap behoudt. Wanneer hij als minister aftreedt, kan hij het voorzitterschap van de fractie weer op zich nemen. Om de band tussen minister, fractie en partij te versterken zou er per partij een contactcommissie ingesteld moeten worden, waarvan de politieke leider voorzitter is. Van deze commissie zouden verder geestverwante ministers, de fractievoorzitter, een of meer leden van de fractie, de partijvoorzitter en een delegatie van het partijbestuur deel moeten uitmaken.

In dit tijdschrift worden boeken in de eerste plaats beoordeeld op hun betekenis voor de geschiedwetenschap. Het lijkt mij dat de historicus met de geweldige hoeveelheid materiaal die in dit boek bijeengebracht is en geordend volgens criteria die vreemd zijn aan het historisch bedrijf, weinig kan beginnen. De verdiensten van dit werk als rechtsvergelijkende studie kan ik niet beoordelen.

C.B. Wels

P.C. Emmer en H.L. Wesseling, ed., *Reappraisals in Overseas History* (Leiden: Universitaire pers, 1979, 248 blz., ISBN 90 6021 444 7, gebonden en 90 6021 447 1, ingenaaid).

Deze tweede bundel in de serie 'Comparative Studies in Overseas History' van de Leidse werkgroep voor de geschiedenis van de Europese expansie is gewijd aan de ontwikkelingen

sinds 1945 op het desbetreffende vakgebied. Of vakgebieden? In hun inleiding althans maken de beide redacteuren duidelijk, dat men daarbinnen twee velden van studie kan onderscheiden, te weten de Europese koloniale geschiedenis en de geschiedenis van de gekoloniseerde landen en volkeren. Zij gaan er echter van uit, en mijns inziens terecht, dat beide benaderingswijzen elkaar voldoende te zeggen hebben om (voorlopig) onder een noemer te kunnen worden gebracht.

Het uitgangspunt, gekozen voor de compositie van deze bundel, is Europacentrisch in die zin dat de geschiedschrijving, zoals die bedreven wordt vanuit de voormalige koloniale moederlanden, centraal staat. Ook is niet gestreefd naar een volledige inventarisatie. Teneinde de zaken hanteerbaar te houden heeft men gezocht naar die overzeese gebieden, waarover een enigszins omvangrijke geschiedschrijving tot stand is gekomen, zodat eventuele ontwikkelingen daarin kunnen worden opgespoord. In het tweede deel (*The Great Colonial Powers*) bespreken C.A. Bayly en A.G. Hopkins de Engelstalige historiografie over India, respectievelijk West-Afrika en J.L. Miège en H. Brunshwig de Franstalige over de Maghrib, respectievelijk Zwart Afrika. In het derde deel (*The Small Colonial Powers*) behandelen G.D. Winius, H.L. Wesseling, H. Bley, J. Stengers en N. Steensgaard respectievelijk de Iberische, de Nederlandstalige, de Duitstalige, de Belgische en de Scandinavische produktie. Een blik van de andere zijde wordt ons gegund door L. Blussé, die het gebruik van Europese bronnen in de Japanse historiografie bespreekt. G.J. Telkamp, tenslotte, sluit de rij met een opsomming van een reeks bibliografische werken.

Wat in het centrale stuk van deze bundel (de delen twee en drie) opvalt is, dat de hantering van het criterium schrijftaal en/of nationaliteit van de onder de loupe te nemen historici, de Britten onmiskenbaar de meeste ruimte verschaft. Niet alleen kunnen Bayly en Hopkins zodoende de produktie van de gehele Angelsaksische wereld in hun beschouwingen betrekken, maar ook die van de Indiërs, respectievelijk de Afrikanen, omdat deze in de regel in het Engels zijn blijven publiceren. Het is dan ook niet toevallig, dat zij hun registers wijder kunnen opentrekken, en een breder gamma aan historiografische benaderingswijzen kunnen tonen dan de Fransen en, zeker, dan de schrijvers uit het derde deel. Die rammelen dan ook aan hun ketenen. Winius bijvoorbeeld, na trouwhartig verslag te hebben uitgebracht van de activiteiten en karakteristieken van zijn Spaanse en Portugese collegae, protesteert aan het eind van zijn beeldende en boeiende artikel dan ook tegen het kunstmatige van de hem opgelegde beperkingen. 'Men zou net zo goed alleen de paperbacks hebben kunnen bespreken', verzucht deze schrijver, waarna hij in enkele bladzijden ook de belangrijkste werken van de niet-Iberiërs de revue laat passeren.

Doordat ook Stengers de perken te buiten gaat en in zijn voortreffelijke opstel niet alleen de Belgische historiografie behandelt, maar tevens aandacht besteedt aan het geschiedbeeld van de Zaïrese politici en historici, komt bij hem de tegenstelling tussen de ideologische behoeften van kolonisator en ge(de)koloniseerde haarscherp tot uitdrukking. Ook het Indonesische geval, waar Wesseling zich voornamelijk op concentreert, biedt die mogelijkheid. De dramatische speech van Lumumba bijvoorbeeld, op het moment van de soevereiniteitsoverdracht, waarin hij koning Boudewijn het spiegelbeeld voorhield van diens panegyrie op het verleden, vindt zijn evenknie in de toespraken van Van Kleffens en Sjahrir in de Veiligheidsraad in augustus 1947.

Wesseling echter trekt zijn grenzen nauw en zo komen in zijn artikel over de Nederlandse historiografie na 1945 noch de Angelsaksische activiteiten, noch die van de Indonesiërs aan bod. Nu kan men met reden stellen dat hij, als een der redacteuren van de bundel, zich nauwgezet aan de redactionele richtlijnen heeft gehouden dan het gros der overige contribuanten. Waar hij evenwel op bladzijde 123 zelf het voornemen uitspreekt, 'to assess the

value of Dutch historiography of the last thirty years within an international and comparative context' moet men na lezing van zijn bijdrage niettemin tot de conclusie komen dat hij meer beloofd heeft, dan hij waarmaakt. Immers, niet alleen telt, in welke verhouding de Nederlandse historiografie staat ten opzichte van die van de andere vroegere Europese koloniale mogendheden (waar Wesseling enige generalisaties aan wijdt), maar ook en vooral wat de plaats is van de Nederlandse geschiedschrijving over een bepaalde regio (zeg Indonesië) binnen de geschiedschrijving daarover in het algemeen.

Een vraagteken dient ook geplaatst bij schrijvers opmerking (128) waarin hij poneert, dat in Nederland de geschiedschrijving met betrekking tot de koloniën tot 1945 een sterk negentiende-eeuws karakter droeg. Het is G.J. Resink geweest die de historiografie met betrekking tot Indonesië uit de eerste helft van deze eeuw een eigen karakter heeft toegekend, als zijnde geschreven vanuit het perspectief van de groot-Nederlands-Indische staat. Die opmerking snijdt mijns inziens nog steeds hout, ondanks kritiek die men op onderdelen van zijn betoog kan hebben. Trouwens, ook het werk van J.C. van Leur dient men te beschouwen als passend binnen het raam van een tijd waarin een opkomend Indonesisch nationalisme én een intensievere bestuursvoering de Indonesische samenleving meer in het voetlicht plaatste dan tevoren. Tenslotte wordt het gezicht van de geschiedschrijving uit die periode ook bepaald door de ontwikkeling van specialismen als rechtsgeschiedenis, het opereren vanuit economisch- en sociologisch-historische invalshoeken en door de inbreng van historisch georiënteerde oudheidkundigen, linguïsten en antropologen. Dat veel van dit werk geschreven is vanuit een onmiskenbaar eigentijds, en dus koloniaal, perspectief geeft nog geen reden tot bovenvermelde kwalificatie.

De totale Nederlandse productie op het gebied van de overzeese geschiedenis sinds 1945 is niet van een overweldigende omvang. Tal van voor de hand liggende voorwerpen wachten dan ook nog steeds op hun geschiedschrijver, zoals Wesseling terecht vaststelt. In een artikel, waarin een beeld wordt gegeven van wat er dan wél is gebeurd, hoeven dan ook geen al te grote gaten te vallen. Niettemin ontbreken tal van namen, zoals die van A.J. Piekaar, J.J.M. Pluvier, D. van Velden, C. Smit, B.J. Brouwer, R. Reinsma, M.P.M. Muskens, H.A. Poeze, F. van Dongen en Th.P.M. de Jong. Geen melding wordt gemaakt van de meer recente dissertaties van M.E. van Opstall, H.K. s'Jacob, G.J. Schutte en J. van Goor. Evenmin van de stroom van (semi-)autobiografische geschriften, tot de verschijning waarvan ook historici hun steentje hebben bijgedragen. Men mag ook niet volstaan met het noemen van alleen H.J. de Graaf's *Geschiedenis van Indonesië* en te zwijgen over zijn latere publikaties waarin hij, gebruik makend van compagniesgegevens en Javaanse bronnen, tot een reconstructie van de Javaanse geschiedenis tracht te komen. Zo ergens sprake is van innovatie sinds 1945, dan is het hier.

Bloeden en bloeien er in Kleio's overzeese tuintje zodoende meer 'bloemen' dan de schrijver laat weten, van tropische weelderigheid is echter geen sprake. Met hem mag men dan ook hopen, dat de lange lijst van lopend onderzoek er een aanwijzing voor is, dat dit veld van studie in de komende jaren een levendiger aanzicht zal krijgen, dan in de afgelopen decennia het geval is geweest. De publikatie van deze bundel kan daar zeker toe bijdragen omdat hij ons en de hoveniers van de belendende percelen een blik gunt op de stand van eikaars gewas en laat zien, wat erbij zou kunnen worden geplant.

P.J. Drooglever

De legitimatie van de souvereiniteit der Staten bij Huber en Kluit

THEO VEEN

I. DE LEER DER STATENSOUVEREINITEIT

In een kort opstel heeft Geyl er in 1957 op gewezen 'dat in de *Grondwettige Herstelling* van 1784-86, het programmatisch geschrift van de patriotten die 'het oligarchisch staatsrecht der Republiek' omver wilden werpen, de *Deductie* van 1587 herhaaldelijk met name te hulp wordt geroepen¹. Hij vond dit kennelijk opmerkelijk omdat sinds Fruin meer dan eens was beweerd dat de hier bedoelde *Corte Vertoninge* van Franchois Vranck de basis is geworden van het oligarchische staatsrecht van Holland ten tijde van de Republiek. Maar hij was ook niet blind voor de mogelijkheid dat 'het oligarchisch staatsrecht zoals zich dat naderhand had ontwikkeld' misschien mee uit deze *Deductie* was ontwikkeld². Niet om hier op te wijzen echter schreef Geyl zijn artikeltje, doch om te benadrukken dat volgens Vranck - en dus volgens henzelf - de Staten van Holland de souvereiniteit uitoefenden als vertegenwoordigers van het volk. Deze opvatting hoeft - en dat realiseerde Geyl zich blijkbaar niet goed - niet in strijd te zijn met de verdediging van een oligarchische regeringsvorm. Ofschoon hij er zelf op wees dat de traditionele staatsrechtsleer het vertegenwoordigend karakter van de Staten erkende, meende Geyl hier kennelijk een democratisch trekje in de *Deductie* te kunnen aanwijzen. Nu moge deze mening geschiedkundig een vergissing zijn, juridisch is een democratische interpretatie van de bewuste passage zeer wel mogelijk. Maar nog afgezien daarvan is het eigenlijk vanzelfsprekend dat de auteurs van de *Grondwettige herstelling* zich op de *Deductie* beriepen: zij noemden immers 'de

1. P. Geyl, 'De interpretatie der *Deductie* van 1587', onder andere herdrukt in: P. Geyl, *Verzamelde opstellen*, I (Utrecht-Antwerpen, 1978) 226-232; het citaat op 230.

2. *Ibidem*, 227-232. De door Franchois Vranck - dit is volgens J. Huges, *Het leven en bedrijf van mr. Franchois Vranck* (diss. Leiden; 's-Gravenhage, 1909) XV de meest juiste versie van de naam - opgestelde *Corte Vertoninge* vindt men onder andere bij Pieter Bor, *Derden-deels tweede stuck vant vervolch der Nederlantsche oorloghen, ende geschiedenissen* (Leiden en Amsterdam, 1626) fo. 56-57.